

SURİYE'DEKİ DAEŞ DESTEKÇİLERİNİN YENİDEN ENTEGRASYONU: Çabalar, Öncelikler ve Zorluklar

Raporun Adı: Suriye'deki DAEŞ Destekçilerinin Yeniden Entegrasyonu: Çabalar, Öncelikler ve Zorluklar

Yazar: Haid Haid

Yayınevi: International Centre for Study of Radicalisation

Özgün Adı - Tarih: Reintegrating ISIS Supporters in Syria: Effort, Priorities and Challenges (Ağustos 2018)

Sayfa Sayısı: 36 sayfa

International Centre for Study of Radicalisation tarafından yayınlanan raporda Suriye'deki DAEŞ üyelerin ve DAEŞ tarafından etki altında kalan toplumların rehabilite edilmesi noktasında YPG/SDG tarafından kontrol edilen bölgeler ve Suriyeli muhalefet tarafından kontrol edilen (Fırat Kalkanı Harekatı) bölgeleri incelemektedir. Yayınlanan rapor alanında yapılan ilk önemli çalışma olmakla beraber, DAEŞ üyelerin rehabilitasyonu ve DAEŞ'in Suriye'de tekrar canlanma olasılığı açısından önemli veriler sunmaktadır. DAEŞ ile mücadelenin askeri boyutuna sıkıştırılmaması gerektiği ve DAEŞ'in ideolojisinin silah ile öldürülemeyeceğini vurgulayan rapor, aynı zamanda yakalanan DAEŞ

üyelerine yönelik uygulanan politikaları ve bu politikaların tehlikelerini ortaya koymaktadır.

Yazar Haid Haid 'International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR)'de araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Doktorasını King's College London'da Department of War Studies'te yapan Haid Haid, cihatçı hareketler üzerine çalışmaktadır. Ayrıca Chatham House Middle East and North Africa Programme için danışman araştırmacı olarak faaliyet göstermektedir. İlaveten, Atlantic Council'e ait Rafik Hariri Center for the Middle East'te misafir araştırmacıdır. Haid Haid önceden Heinrich Böll Stiftung'un Beyrut'taki ofisinde Suriye ve Irak programlarını yönetmekteydi.

DAEŞ'in alan kaybetmesi sonrasında, eski DAEŞ üyelerin ve DAEŞ altında yaşamış ve etkilenmiş sivil toplumun rehabilitasyonu için Suriye'de yapılan çalışmalar üzerine yoğunlaşan 'Suriye'deki DAEŞ destekçilerin yeniden entegrasyonu: Çabalar, Öncelikler ve Zorluklar' raporu dört ana bölümden oluşuyor:

Metodoloji

DAEŞ'e katılma motivasyonları

SDG kontrolü altındaki bölgeler – zorluklar ve öncelikler

Muhaliflerin kontrol alanları

Birinci bölümde çalışmanın metodolojisi izah edilmektedir. Suriye'deki eski DAEŞ üyelerin ve DAEŞ altında yaşamış toplumun yeniden topluma kazandırılması için gerçekleştirilen rehabilitasyon ve de-radikalizasyon çalışmalarını inceleyen çalışma için 15 yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Mayıs 2017 ile Nisan 2018 arasında gerçekleştirilen mülakatlar için seçilen muhataplar arasında aktivistler, yerel yetkililer, Suriye uzmanları, yerel de-radikalizasyon çalışanları ve eski DAEŞ üyeleri bulunmaktadır. Yazarın Suriye'ye 2015'ten beri gidememesinden ötürü tüm mülakatlar internet üzerinden yapılmıştır. Muhatapların güvenliği için muhatapların kimlikleri gizli tutulan çalışmada ayrıca ikincil kaynaklar kullanılmış ve mülakatlar sonucu elde edilen veriler kontrol edilmiştir.

İkinci bölümde ise DAEŞ'e katılan militanların ve üyelerin motivasyonları dört ana kategoride ele alınmaktadır. Maddi gelir, korunma ve güvenlik, DAEŞ'in askeri kapasitesi ve DAEŞ'in ideolojisi için örgüte katılanlar diye ayrılmaktadır. Suriye'deki savaş boyunca elde ettiği kazanımlar ile DAEŞ'in sunduğu imkanlar ve verdiği maaşlar Suriye'deki diğer aktörlerden daha iyi olduğu için birçok kişi DAEŞ'e katılmıştır. Ayrıca DAEŞ bölgesinde DAEŞ'in zulmüne hedef olmamak için birçok kişi DAEŞ'e katılarak korunma ve güvence elde etmeye çalışmıştır. Esed rejimine karşı mücadelede en etkin aktörün DAEŞ'in olduğunu düşünen birçok kişi, rejime karşı DAEŞ'e katılmıştır. Son olarak ise DAEŞ'e ideolojik sebeplerle katılanlar bulunmaktadır. DAEŞ üyelerin 20%'si ideolojik sebeplerle örgüte katıldığı iddia edilmektedir.

Üçüncü bölümde YPG öncülüğündeki Suriye Demokratik Güçleri (SDG)'nin kontrol ettiği bölgeler ele alınmaktadır. 2014'te Ayn el Arap'ta cereyan eden YPG-DAEŞ savaşında ABD öncülüğündeki Uluslararası Koalisyon YPG'ye hava desteği vermiş ve DAEŞ saldırısı püskürtülmüştür. İlerleyen

zamanda YPG ve YPG öncülüğündeki SDG ABD'nin Suriye'deki en önemli müttefiki haline gelmiştir. SDG'nin birçok alanı DAEŞ'ten ele geçirmesi sonrasında bölgede SDG yönetimi kurulmuştur. Fakat Arap çoğunluklu bölgelerdeki yerel halkın SDG yönetimi benimsememesinden dolayı SDG ve Araplar arasında önemli bir gerilim ve karşılıklı güvensizlik ortamı oluşmaktadır. SDG'nin DAEŞ'e karşı yürüttüğü operasyonlarda binlerce DAEŞ militanı ve DAEŞ üyesi yakalanmıştır. DAEŞ hücre yapılarına karşı da operasyon gerçekleştiren SDG, yakalanan DAEŞ üyeleri SDG tarafından hapsedilmektedir. Hapsedilen DAEŞ üyeleri aileleri ile birlikte topluca kamplarda veya okullarda tutulmaktadır. Örneğin Rakka'da var olan 6 gözaltı merkezi/hapishanesinin her birinde binlerce kişi bulunmakta. Hapishanelerden toplu kaçıışı önlemek için Amerikan yetkililer gerekli güvenliği sağlamasına rağmen, bazı hapishanelerden kaçışlar yaşanmıştır. Üst düzey DAEŞ üyeleri ise özel güvenli hapishanelerde tutulmaktadır.

DAEŞ üyelerin topluca aileleri ile beraber hapis edildikleri kamplarda veya okullarda DAEŞ üyeleri kendi aralarında kalmaktadır ve Irak'taki Camp Bucca hapishanesine benzer durumlar yaşanmaktadır. Amerika'nın Irak El-Kaidesi üyelerini BAAS partisi elemanları ile beraber topluca Camp Bucca'da hapsedmesi üzerine, Camp Bucca'daki hapishanesinde kurulan ilişkiler ve geliştirilen yeni metotlar sonucunda DAEŞ ortaya çıkmıştır. SDG'nin kurduğu hapishanelerde benzer durumun yaşanması söz konusudur. Özellikle DAEŞ üyelerin veya DAEŞ'e üye olma şüphesi bulunanların hapsedildiği 'ölüm kamplarında' yaşam oldukça zor olduğundan, DAEŞ'in yeniden yapılanması ve daha fazla radikalleşmesi mümkündür.

SDG gözaltında olan DAEŞ üyelerine yönelik yeterli bir hukuki süreç işletmemektedir. Nitekim 2014 yılında PYD tarafından ilan edilen ve kurulan 'terör yasaları' ve 'terör mahkemeleri' DAEŞ üyelerinin muhakeme edilmesi için yetersiz kalmaktadır. Ayrıca SDG tarafından kurulan 'terör mahkemelerinin' personellerin niteliği ve niceliği yetersizdir. 2017 senesinde 674 kişi 'terör mahkemelerinde' yargılanmıştır. 2018 senesinde ise raporun yayınlanma tarihine kadar 225 kişi yargılanmıştır. Ayrıca mahkeme süreçleri oldukça yavaş ilerlemektedir. SDG tarafından hapishanelerde haksız yere tutuklu bulunanların birçok sivil ancak yeterli ve güçlü referanslar sonucunda serbest bırakılmaktadır.

DAEŞ mahkumların sayılarının çok olması ve SDG kapasitesinin yetersiz kalması sorununu aşmak için SDG yerel uzlaşma yollarını benimsemektedir. İlk uzlaşma anlaşması resmi olarak Rakka'da gerçekleşmiştir. Yerel aşiret liderleri ve önde gelen kişilerin arabuluculuğu ile savaş suçu olmayan DAEŞ üyeleri anlaşma karşılığında SDG'ye teslim olmuş ve serbest bırakılmıştır. Birçok bölgede yerel uzlaşma anlaşmaları gerçekleşmiştir. Ayrıca hapsedilen DAEŞ üyelerin kişisel uzlaşma anlaşmaları imzalamaları sonucunda birçok DAEŞ militanları ve komutanları SDG bölgelerinde özgürce dolaşabilmektedir. İlaveten yerel kaynakların aktardığına göre yüzlerce DAEŞ militanı SDG'ye katılmıştır ve aşiret güçleri adı altında organize edilmişlerdir. DAEŞ'in istihbarat ve iletişim birimleri SDG bünyesinde özel bir bünye oluşturmuşlardır. SDG'nin Rakka gibi Arap çoğunluklu

bölgeler hakkında bilgisiz olması dolayısıyla yerel aşiret liderleri ve önde gelen kişiler SDG'yi bölgede yönlendirmektedir.

Dördüncü bölümde ise Suriye muhalefetinin ve özellikle Fırat Kalkanı Harekatı bölgesindeki DAES üyelerine yönelik çalışmalar incelenmektedir. SDG tarafından kontrol edilen bölgelerin aksine, Suriyeli muhalefetin kontrol ettiği bölgelerdeki yönetim her bölgede değişkenlik göstermektedir. Suriye'de DAES ile mücadeleyi ilk başlatanların Suriye muhalefeti olması ve 2014 senesinde Ceys el Mücahiddin öncülüğünde DAES batı Suriye'den çıkarılmıştır. Birçok DAES üyesi öldürülürken, birçoğu da Doğu Suriye'ye kaçmıştır. Muhalefetin DAES'e karşı ikinci büyük operasyonu Türkiye öncülüğündeki Fırat Kalkanı Harekatı ile gerçekleşmiştir. Suriye muhalefeti bazı noktalarda yereldeki DAES militanları ile uzlaşma anlaşmaları yapmıştır. Muhalefet bölgesinde DAES üyelerin ve DAES etkisinde kalanların rehabilite edilmesi ve topluma tekrar kazandırılması için iki sivil inisiyatif öne çıkmaktadır. Birisi Mare şehrinde kurulan 'Suriye Radikalizm ile Mücadele Merkezi', diğeri ise aktivistlerce yürütülen 'Ses ve Resim Organizasyonu'dur.

Yerel uzlaşma anlaşmaları bağlamında 2014 senesindeki Atarib şehri öne çıkmaktadır. Şehirdeki muhalif gruplar ve sivil halk DAES'ı şehirden çıkartırken, DAES'in militanları için uzlaşma teklifinde bulunulmuştur. Evlerini terk etmeyen ve çatışmalara katılmayan DAES üyeleri suçsuz sayılacağı ilan edilmiştir. Özellikle DAES'in yerel militanları ve aileleri bu teklifi kabul ederek çatışmalara katılmamış ve DAES'in Atarib'ten temizlenmesi sonrasında silahlarını teslim ederek hayatlarına devam etmiştir. Atarib'li DAES militanların çatışmalara katılmaması ile Atarib halkı arasında toplumsal sorunlar ve intikam vakaları yaşanmamıştır. Fakat birçok yerel DAES militanı daha sonra Nusra örgütüne katılmıştır. Çatışmalar esnasında yakalanan DAES militanları ise Liva Emced el İslam grubu tarafından hapiste tutulmuştur. Daha sonra daha fazla imkana sahip olan Ahrar uş Şam grubuna devredilmiştir. Bazı yerel kaynaklara göre ise Ahrar uş Şam daha sonra yakalanan DAES militanlarını Nusra örgütüne devretmiştir.

Suriye Radikalizm ile Mücadele Merkezi Mare şehrinde sivil inisiyatif sonucunda kurulan ve DAES üyelerinin de-radikalizasyonu, rehabilitasyonu ve tekrar topluma kazandırılması için çalışmaktadır. 35 çalışanı olan merkezin, 5 çalışanı doğrudan DAES militanları ile ilgilenmektedir. Merkezde aynı anda 25 DAES militanı rehabilite edilmektedir. Merkezin finansmanı yerel halktan toplanan bağışlarla yürütülmektedir. Merkezdeki DAES militanları üç kategoriye ayrılmaktadır; savaşa katılmamış Suriyeli DAES üyeleri, savaşa ve şiddete bulaşmış Suriyeli DAES üyeleri ve savaşa ve şiddete bulaşmış yabancı DAES üyeleri. Maddi kaynakların kısıtlı olmasından dolayı yabancı DAES üyeleri için tercüman sorunu yaşanmaktadır. Merkezdeki her DAES üyesi bir ila altı ay arasında merkezde rehabilite edilmektedir. DAES üyelerine verilen seminerler ve özel seanslarda DAES ideolojisi ve propagandası ele alınmaktadır. Merkezde DAES üyelerin topluma yeniden kazandırılması için birçok organizasyon yapılmaktadır. Merkezdeki tüm DAES üyeleri yerel mahkemelerce merkeze yönlendirilmektedir ve merkezde geçirdikleri vakit hapis cezalarından düşülmektedir. Merkezin

mahkemeye sunduğu rapora göre, rehabilite edilmiş DAESŞ üyeleri serbest bırakılmaktadır. Merkezin sunduğu örnek rehabilitasyon başarısı 12 yaşında ailesinin itirazlarına rağmen DAESŞ'e katılan Sami'dir. 14 yaşındaki Sami merkezdeki rehabilitasyonunu 4 ayda tamamlayarak, ailesinin yanına geri dönmüştür ve okula başlamıştır.

Ses ve Resim Organizasyonu aktivistlerce yürütülen bir projedir. Proje kapsamında DAESŞ yönetimi altında yaşayan sivil halkın rehabilite edilmesi için programlar düzenlenmektedir. Programlar üç kategoriye ayrılmaktadır; kadınlar, çocuklar ve erkekler. Kadınlar ile düzenlenen programlarda DAESŞ altındaki yaşamı ele alan ve kadınların sorunları hakkında konuşulan toplu seanslar düzenlenmektedir. Çocuklar ile düzenlenen seanslarda DAESŞ çocuklar üzerinde bıraktığı etki toplu seanslarda oyunlar ile ele alınmaktadır. Çocukların kendi aralarında savaş ve kafa kesme oyunları oynamaları engellenerek, çocuklara uygun oyunların oynanması sağlanmaktadır. Ayrıca büyük travma yaşayan çocuklar için özel ev ziyaretleri ve ilgi gösterilmektedir. Erkekler grubunda ise genellikle daha az bir başarı elde edilmektedir. Erkeklerin özellikle iş arayışında olduğu ve iş bulmaları için yardımcı olduğu seanslardaki katılım ve etki sınırlı kalmaktadır.

Son olarak, yazar Haid Haid SDG bölgelerinde DAESŞ üyelerin topluma tekrar kazandırılması için bir uygulamanın olmaması ve DAESŞ militanların aileleri ile birlikte toplu kamplarda ve hapisanelerde tutuluyor olması, DAESŞ'ın Irak'taki gibi tekrar yeni stratejiler ile ortaya çıkması için uygun bir zemin oluşturduğunu söylemektedir. Özellikle SDG'nin yaptığı yerel uzlaşma anlaşmaların büyük sorun teşkil ettiğini ve yerel toplum içerisinde büyük sorunlar yaratabileceğini ifade etmektedir. Yazar Fırat Kalkamı Harekatı bölgesindeki faaliyetlerin olumlu olduğu fakat yurtdışından desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. DAESŞ altında yaşayan toplumun ve değişik sebeplerden ötürü DAESŞ'e katılmış DAESŞ üyelerin rehabilite edilip tekrar topluma kazandırılmasının DAESŞ'ın tekrar ortaya çıkamaması için elzem olduğu belirtilmektedir.

Çeviri Özet: Ömer Özkizilcik

Kaynak: <https://icsr.info/wp-content/uploads/2018/08/ICSR-Report-Reintegrating-ISIS-Supporters-in-Syria-Efforts-Priorities-and-Challenges.pdf> (<https://icsr.info/wp-content/uploads/2018/08/ICSR-Report-Reintegrating-ISIS-Supporters-in-Syria-Efforts-Priorities-and-Challenges.pdf>)